

KUNST

12. årgang 1965-66

NORDISK LITTERATUR FORLAG
ODENSE 1966

GENTOFTE
KOMMUNEBIBLIOTEK

KUNST

NR. 4

NOVEMBER 1965

12. årgang

Pris 5,50 kr.

**INDHOLD: MALEREN VILLY DAUGAARD PEDERSEN - GRAFIKEREN
PALLE NIELSEN - MALEREN JOHANNES HOLBEK - BOGEN OM
ASGER JORN - GAMLE MØBLER FRA SØNDERJYLLAND -
KERAMIKUDSTILLING PÅ BORNHOLM - UDSILLINGER -
UDSTILLINGSNYT - BOGNYT**

Detalje af det 1,80 × 14 meter lange vægtæppe af Jorn og Wemaëre: „Den lange rejse“.

Grafikeren Palle Nielsen

Grafikeren Palle Nielsen, en af tidens dømoniske mørkemænd, er blandt vore største kunstnere. Med værker som: bogudgaverne (»Passion«, »Den fortryllede by«, »Orfeus og Eurydike«, »Klagesange« m. fl.), illustrationerne (»Mord i gaslys«, »I forstaden«, »De ti bud«), træsnit, linoleumsnit, tegninger til tidsskrifter, pjecer, plakater etc. har han indtaget og konsolideret en central stilling i kunstverdenen som repræsentant for en ny billedmæssig virkelighed, sideløbende med og beslægtet med fyrrernes lyrikergeneration. Hans vëlfrandskaper synes da, logisk nok, at være forfattere som Ivan Malinovski (med hvem han især, som det vil fremgå, har megen tankegang til fælles), Halfdan Rasmussen, Erik Knudsen og Ole Sarvig. Flere af disse har han da også samarbejdet med.

Palle Niensens verden er mørk, dømonisk, uhyggelig; ofte nedbrydende, men ikke blot destruktiv, tydeligvis i opbyggelig hensigt, båret af en erkendelse; hans holdning: en kompromisløs virkelighedskonfrontation; hans kunst: et rendyrket udtryk. Ofte båret af gru, en undertrykt angst (af hans notater: «— en angstfønmelse, der følger mig overalt ...») der afvikler udtrykket, til tider formuleret i et skarpt skrig, aldrig kaotisk: Ordning muss sein, selv i rædselsoplevelsen, hans vision.

Af stor styrke er talrige serieformede værker (»Passion«, »Den store verdensbunker«, »Den fortryllede by«, »Soldaten og barnet«, »Orfeus og Eurydike«). Blandt illustrationerne fremhæves: til Jeremias' »Klagesange, Bert Brechts »An die Nachgeborenen« og fragmenter fra serierarbejder brugt til digte af Ivan Malinovski. En fortegnelse

over Palle Niensens arbejder m. v. findes i »Hvedekorn« 5—6, 1963.

Et udgangspunkt for hans oplevelse kan være den politiske (og dermed i sidste instans: menneskelige) baggrund. Også dette er væsentligt.

Nedenstående er fragmenter, anvendt som en art collage, sammensatte brudstykker, der skal illudere som facetter af et definitivt portræt: sammen draget fra udtalelser, artikler og (væsentligst) Palle Niensens egne, venligst udlånte, notater. Hans originale (og særdeles karakteristiske) ortografi er bibeholdt i disse stykker, der fremtræder som appendix til det bildende værk: sprogligt præget af samme tæthed og intensivitet.

Om »Passion«, det første i bogform udgivne arbejde, noterer kunstneren: »Det er min tanke, at »Passion« skal stå som et anslag, der kræver, og forhåbentlig vil finde, svar, genklang og grafisk videreudvikling i mit kommende arbejde.« Hvilket defineres ved »— en slags erkendelsesarbejde i dagen idag, dens byer, gader og steder.«

At resultatet må blive et sort værk, er givet. Det er sandhedsvidnets (i kierkegaardsk forstand) vilkår. Og lægger vi dertil et citat fra Ole Sarvig, en beskrivelse: »Jeg skal, føler jeg, aflægge en rapport om, hvad jeg ser, og om, at det, jeg ser, er vor situations fuldstændige umulighed, og at der i erkendelsen af denne situation ligger et håb,« — turde vi da være rustet til indblikket i disse dagbogsfragmenter og notater. Deres ufuldstændighed og subjektivitet turde være givet. Og ligeså deres væsentlighed.

Om baggrunden dette: »Et lille irritationsnotat«:

— I denne angstens tid er det naturligt, at det bliver almindeligt at søge tilbage til tidligere ram-

mer hvis enkelthed og fasthed synes at give en sikkerhed mod det uoverskuelige og håbløst mangetydige som truer med at omstyrte enhver lovmæssighed, ethvert op og ned. Det gælder om at fastholde, redde, stramme op, en revolutionær reaktionær holdning fremtræder som tidens realistiske og aktuelle attitude. Den giver sig bl. a. udtryk i et særligt dybt pessimistisk menneskesyn, dog visse personer og grupper undtagen der i praksis står som garant for den forståelige verden, politikere, generaler o. a. Disse opfattes og bedømmes ofte efter en yderliggående, undskyldende humanismes mål. Endvidere; ens egen udtalte materialisme og interesse for det store markeds varer og nydelsesmidler er mere end en selvfølge, er endog knyttet sammen med frihedsbegrebet, mens de andres materialisme, navnlig personer og befolkningsgrupper på andet kultur- og uddannelsesstade er fordømmelig, ligefrem en trussel. Der er igen blevet forskel på folk som man så smukt siger, heldigvis.

Kapitalismen er blevet populær, alle truster, karteller og andre indflydelsesrige sammenslutninger og økonomiske magtcentre er »forsvundet« eller erstattet af ganske magtesløse, men til gengæld altoristiske centraler for verdens frihedskamp. Staten er nu blevet billede på verdens suspekterede magt, den umættelige og til dels blinde molok der truer enhver tænkelig frihed. Militarismen er acceptabel fordi den ikke som førhen er militaristisk. Generalerne hader deres håndværk; her kommer noget nyt ind som ikke passer i de gamle rammer: en særlig form for hykleri og forflygtigelse af begreberne som er moderne.

Noget optimistisk: at den militære tankegang ikke lader sig tolke kunstnerisk på anden måde end ved en afstandtagen. Menneskets fineste registrering har kaldt tingene ved deres rette navn. Der kommer ingen oprustningskantater. Til tjeneste står kun reklame og underholdningsindustrien. Det er farligt nok, men ikke uopretteligt. —

Af et antal aforistiske noter:

— Jeg tænker ikke meget over indhold eller

»budskab«. Betydning får det hele kun, også for andre, hvis der er et subjektivt udtryk for, hvad jeg ser, oplever og føler. Kunst kan ikke »redde verden«, men fortælle om et menneskes virkelighed, hvilket tit har vist sig at være af stor betydning.

— Mit udgangspunkt er, det må jeg indrømme, en forvisning om at der i billedkunst og på fladen er love, dels ydre, men også indre, som jeg ikke skal forsøge at kalde ved navn og forklare, men hvis realitet er åbenbar for den der først har akcepteret fladen geometrisk.

— Det levende må findes i forbindelserne mellem modsætninger bevidst, ubevidst, rundt, spidst.

— Vejen til det, der »ligger bag« går, for mig, gennem det der »ligger lige for«, tingenes ydre.

— Det må være muligt, vort liv afhænger deraf: at opretholde bevidsthed.

— Hvis man vil komme kunsten til livs, må man se at komme mennesket til livs: det er svært at forestille sig et menneske der ikke også, for en del, lever og er en åndelig, illusionistisk (kunstnerisk) realitet.

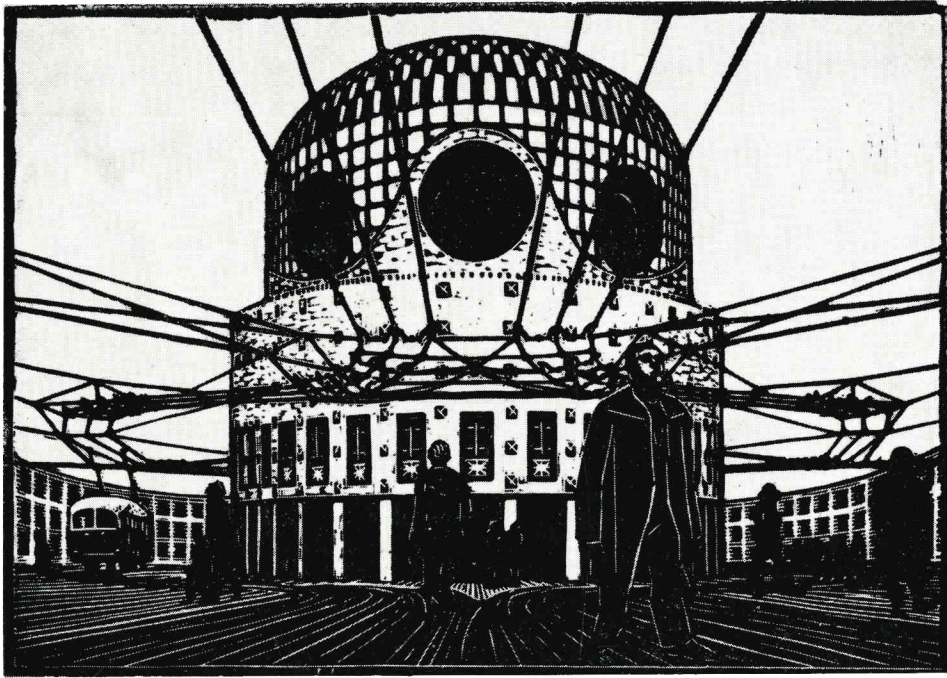
— Hvis man tænker sig Goya's henrettelse overfor et hvilket som helst fotografi fra en henrettelse, vil fotografiet netop være *fra* en henrettelse, men menneskekunstværket er et dybt forståeligt billede af en henrettelse.

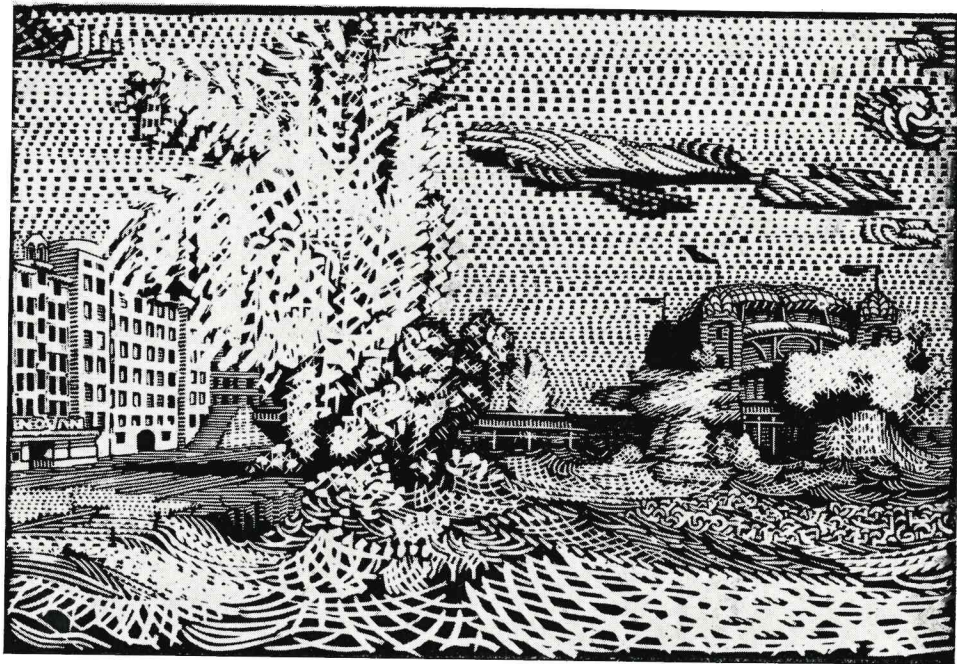
— Dette at gøre til billede er vel i sidste instans at menneskeliggøre, åndeliggøre det vi ser, fænomenerne, tingene osv., så de i dybeste forstand bliver virkelige for os.

I forbindelse med en del af den komtemporære kunst:

— Men det er umuligt at udtrykke kaos ved selv at blive kaotisk, uarticuleret, på billedfladen i al fald, hvor vi endnu, i det mindste rent legemligt, befinder os. I virkeligheden er der tale om en sigen ja til vilkårene.

En af grundene til vor apati kan godt være, at det meste af den påvirkning eller de meddelelser vi modtager fra andre for størstedelen er ukunst-

neriske og formløse. Jeg tænker på film og fjernsyn, der alt det gode til trods, ikke kan undgå, hovedsagelig, at forflygtige alt i en søvrig, diverteerende form eller i spøgelsesagtige genbilleder af virkeligheden. —

Om egne arbejder:

— Tegningerne skal forebygge forkrampning i bestræbelserne, men også en hurtig omspænden af motiverne og en, for mig, inspirerende færden i elementernes verden før bearbejdelsen sætter ind. Snittene, derimod, skal ses som en støbning og endegyldig ordning af det rige og uoverskuelige. Valget er truffet med alt det, som deraf følger.

Om den i yderste mening kompromisløse kunstner fortæller følgende udbrud:

— Verden synes fyldt af dårlige ting til randen. Med dårlige ting menes ikke talentløse, det talentløse er en naturlig mangelsituation, det ved vi alle. Der kan over denne ægte hjælpeløshed være noget bevægende, men ting der er gjort dårligere end det er nødvendigt af ligegladhed trækker fra og gør livet ringere. Det er umuligt i de fleste af døgnets vågne timer at fremstille ting der lige slæber af eller er helt ringe uden at miste respekten for sig selv og herudfra være tvunget til at acceptere de vilkår og den situation denne reduktion betinger.

Nogle bemærkninger om billedkunst:

— De fleste er interesseret i hvad verden er, hvordan tingene er sat sammen og hvordan de virker. Direkte iagttagelse, så at sige uden bagtanker af nogen art, filosofiske, naturvidenskabelige eller politiske, er sjælden. Det kan derfor ikke undre at billedkunsten ikke har stor betydning i dag tiltrods for dens ofte sjælelige og dæmoniske indhold, der ikke skulle være tiden fremmed. Men ind gennem øjet skal det jo.

Den direkte oplevelse af naturen kan måske hjælpe til den aflæsning af billedsproget som er en nødvendighed for at budskabet eller henvendelsen kan gå ind. Det vil altid være godt og naturligt at begynde med sig selv. Kommer man til at se på sine hænder skulle det være nærliggende at blive

slået af dette vidunderlige redskabs karakteristiske udseende, den knyttede hånds formknode, den udspilede hånds stjernefigur eller de krummede fingres greb. Det kan nu være at man bliver slået af størrelsernes spring og variation, fingrenes ledning i forhold til håndfladen. Netop dette »i forhold til« er noget afgørende i synsoplevelsen, denne meningsfyldte spænding, som jeg tror alle dybest føler ved størrelsernes og formernes skift, som ses overalt i naturen, omgivelserne og os selv. Alle må mere eller mindre have et forhold til alt dette, fordi vi med utallige variation, består af det.

Eller kontrasterne, forskellene: bare runde ting og bare firkantede ting virker trættende og sløvende, men en rund og en firkantet ting vækker og interesserer. Det er jo selvfølgeligheder — men jeg tror alligevel at disse ganske enkle forhold er gledet i baggrunden, med det resultat, at »sjælesporene« breder sig i kunsten. —

Og, som afslutning: et stykke, der har grebet os stærkt. (En reservation: muligvis, fordi det ramte vor egen forestilling (eller vanetænkning) bedst; fordi den afspejlede *den* Palle Nielsen, vi foretrakker). En passage om »Orfeus og Eurydike«:

— Ved afslutningen af 1. del, hvor jeg selv kan overskue Orfeus' vandring, som, bortset fra retningen, er foregået uden fast plan, for en stor del efter ubevidste tilskyndelser, er det som om et væsen træder frem, jeg ikke i alle dele genkender. Det skyldes vel hans handlinger, og at de steder han bevæger sig på er styrede af de indre billeder eller syn jeg har set for mig og i de allerfleste tilfælde slavisk har fulgt. Problemet har mange gange været at føre det første notat frem til sandsynlighed i billedets verden. Gang på gang har jeg nægtet at tro på disse færdige billeder, men efter forsøg på at »forstærke« dem, har jeg måttet indse, at det første, direkte nedskrevne, ikke lod sig forandre. —

Og på den anden side Styx venter fænomenerne — som bekendt — fuldt udfoldede. —

Dan Turell